

WOORDENSCHAT

*Het gebruiken van Cito-WST in
het taalonderwijs*

Thirza Brand
Mireille Dees

*“Very interesting
quote about this
very intersting
report”*

Samenvatting

Tot op heden brachten SCOH-scholen het woordenschaanbod en het algemene woordenschatniveau van leerlingen in kaart met de Cito-woordenschattoets (WST). Veel scholen zagen echter de meerwaarde van de Cito-WST niet meer in, en ervoeren bovendien veel frustratie dat alle gepleegde inspanning niet zichtbaar wordt in de resultaten op deze toets. Om tot een weloverwogen beslissing te komen, heeft een onderzoek binnen de organisatie plaatsgevonden. Op basis van dit onderzoek is een advies geformuleerd voor directeurs van de scholen.

In dit huidige rapport wordt de vertaling voor de leerkrachten aangeboden. De vraag die beantwoord wordt, is: Hoe kan ik als leerkracht de resultaten van de Cito-WST gebruiken voor het verbeteren van mijn onderwijs? Om het antwoord op deze vraag in te leiden wordt eerst algemene informatie verstrekt over de waarde van woordenschatonderwijs en de Cito-WST zelf. Vervolgens worden een aantal mogelijkheden genoemd om de resultaten van de Cito-WST in te zetten in het onderwijs. Tot slot wordt een voorbeeldanalyse gegeven. In deze analyse wordt op klassenniveau beschreven welke inzichten de resultaten jou als leerkracht kunnen geven

Inhoudsopgave

Cito-Woordenschattoets	4
Aanleiding	4
• Waarom is de vraag gesteld?	4
• Wat vind je in dit rapport?	4
Volledig antwoord	4
• Wat weten we over woordenschatontwikkeling?	4
• Wat meet de Cito-WST?	4
• Waarvoor kan ik, als leerkracht, de resultaten van de toets gebruiken?	5
Voorbeeld analyse	5
• Hoe relateer ik de Cito-WST resultaten aan de resultaten op begrijpend lezen?	5
• Kleurenanalyse	6
Tot slot.....	6
Literatuurlijst.....	7

Cito-Woordenschattoets

Onderwijsvraag: Hoe kan ik als leerkracht de resultaten van de Cito-Woordenschattoets (WST) gebruiken voor het verbeteren van mijn onderwijs?

Aanleiding

- Waarom is de vraag gesteld?

Binnen de organisatie is eerder dit schooljaar een advies geformuleerd voor directeuren over het gebruik van de Cito-WST. Dit betekent voor veel scholen binnen de organisatie dat deze toets behouden blijft. Directeuren willen de leerkrachten stimuleren om de resultaten van deze toets te gebruiken in hun taalonderwijs. De vraag is daarom gesteld voor de leerkrachten, om ze zo een richting te kunnen geven voor het gebruik van de resultaten.

- Wat vind je in dit rapport?

In dit rapport wordt een korte samenvatting gegeven over hetgeen bekend is over de woordenschatontwikkeling van kinderen en de relatie tot begrijpend lezen. Naast deze uiteenzetting, worden handvatten geboden voor het gebruik van de Cito-WST in de onderwijspraktijk. Dit rapport wordt afgesloten met een voorbeeldanalyse. Deze analyse is uitgevoerd door een leerkracht van de organisatie. Zij geeft aan de hand van de behaalde woordenschatcores in haar groep inzicht in hoe de Cito-scores gebruikt kunnen worden om beter tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften van de leerlingen.

Volledig antwoord

- Wat weten we over woordenschatontwikkeling?

Bij elke taal die je spreekt, gebruik je woorden om zinnen te vormen. Een ruime woordenschat is belangrijk voor alle taalvaardigheden, zo vermeldt Stichting Leerplan Onderwijs (SLO). Je hebt woorden nodig om je gedachten en ideeën mondeling of schriftelijk over te brengen. Je hebt eveneens woorden en kennis over de betekenis en het gebruik van deze woorden nodig, om geschreven en gesproken taal te kunnen begrijpen. Een goede woordenschat is noodzakelijk voor schoolsucces. Omgekeerd leidt een beperkte woordenschat bijna altijd tot slechte schoolresultaten (Anderson & Nagy, 1992). Uit onderzoek van Aarnoutse en Van Leeuwe (1988) bleek dat woordenschat de belangrijkste voorspeller is van het begrijpend leesniveau. Het belang van woordenschat voor tekstbegrip neemt met de leeftijd alleen maar toe (Bast en Reitsma, 1998). Latere onderzoeken bevestigen deze bevindingen. Uit onderzoek van Snow (2006) en Hacquebord et al. (2004) blijkt eveneens dat woordenschat de belangrijkste factor is voor tekstbegrip.

Ook blijkt dat een lezer ten minste 85-90% van de woorden in een tekst moet begrijpen, om de tekst redelijk te begrijpen (Vermeer, 2006). Als leerlingen minder dan 80% van de woorden kennen, kunnen zij een tekst nauwelijks meer begrijpen. Voor een goed tekstbegrip is zelfs begrip van minimaal 98% van de woorden nodig (Schmitt, 2008). Daarnaast staan woordenschat en tekstbegrip met elkaar in wisselwerking, waardoor verschillen in woordenschat vaak toenemen (Coppens & Tellings, 2016). Zo blijkt dat je een tekst beter begrijpt als je meer woorden kent, waardoor je vervolgens makkelijker nieuwe woorden leert uit die teksten (Stanovich, 1986).

- Wat meet de Cito-WST?

'De LVS-toets Woordenschat is een zogenaamde vaardigheidstoets: het gaat niet om het toetsen van specifieke woorden die zijn behandeld in de les, maar om een indicatie van de grootte van de algemene woordenschat' (Cito, 2018). Met de Cito-WST breng je in beeld hoever de woordenschat van een kind rijkt, in vergelijking tot zijn leeftijdsgenoten. Daarom staan in elke toets woorden die (bijna) alle kinderen kennen, en woorden die (bijna) geen enkel kind eerder heeft gehoord of heeft onthouden.

Aangezien de Cito-WST een vaardigheidstoets is, meet de toets niet de kwaliteit of de effectiviteit van het woordenschatonderwijs. De toets laat zien hoeveel woordenschatbagage leerlingen hebben, om bijvoorbeeld teksten en (talige) rekenopgaven te maken. De toets is dus niet bedoeld om het woordenschatonderwijs te beoordelen. De Cito-Woordenschattoets kan wel worden benut om het beeld van de leerlingpopulatie te concretiseren. De toets kan naar aanleiding hiervan gebruikt worden om de onderwijsbehoefte van de leerlingen te bepalen.

- Waarvoor kan ik, als leerkracht, de resultaten van de toets gebruiken?

Op basis van een onderzoek naar de resultaten van de Cito-woordenschattoets binnen SCOH en gesprek met deze directeuren, zijn een aantal opties naar voren gekomen voor gebruik van de resultaten. Een leerkracht zou de resultaten kunnen gebruiken voor;

- Populatiebeschrijving: de toets resultaten geven een betrouwbare indicatie van het woordenschatniveau van een groep en van de school. De woordenschattoets kan, daarom worden gebruikt voor de populatiebeschrijving van de leerlingen op een school.
- Beredeneerd schoolbreed aanbod: de toets resultaten kunnen benut worden om tot een beredeneerde keuze te komen voor het onderwijsaanbod op de school. Hierbij wordt gedoeld op het aanbesteden van extra tijd aan woordenschatonderwijs. Op basis van het gemiddelde woordenschatniveau kunnen ook begrijpend leesteksten worden geselecteerd. Zo kan bij de begrijpend leesmethode 'Nieuwsbegrip' worden bepaald welk niveau tekst geschikt is voor welk leerjaar. Ook bij het kiezen van (zaakvak)methodes kan het woordenschatniveau worden meegenomen.
- Gedifferentieerd aanbod: leerlingen met een hoge woordenschat zijn gemakkelijker in staat om moeilijke teksten te begrijpen. Wanneer kinderen duidelijk bovengemiddeld woordenschatniveau hebben, kan aan hen een tekst van een hoger niveau aangeboden worden. Aan kinderen met een lagere woordenschat kan *preteaching* van woorden uit de tekst worden aangeboden.
- Relateren aan (Cito) Begrijpend Lezen: met de Cito-Woordenschatresultaten kunnen de scores op begrijpend lezen verklaard worden. Op basis van beide toetsen kunnen beredeneerde interventies voor begrijpend lezen worden ingezet. Deze aanpak wordt hieronder verder toegelicht.

Voorbeeld analyse

Is het mogelijk om meer leerwinst te behalen op Begrijpend Lezen, of is dit het hoogst haalbare voor de leerlingen gezien hun woordenschat niveau?

- Hoe relateer ik de Cito-WST resultaten aan de resultaten op begrijpend lezen?

In figuur 1 zijn de scores van leerlingen uit groep 6 op de Cito-Begrijpend Lezen (BL) en Cito-WST weergegeven. De leerlingen scoren gemiddeld niveau V op zowel woordenschat als begrijpend lezen. De gemiddelde score op Technisch Lezen is twee niveaus hoger: niveau III. Daaruit kan geconcludeerd worden dat Technisch Lezen (voor bijna alle leerlingen) niet de beperkende factor is voor de begrijpend leesscores. Deze bevinding komt overeen met onderzoek dat bevestigt dat in de Nederlandse taal technisch lezen minder sterk samenhangt met woordenschat, dan begrijpend lezen met woordenschat (Verhoeven, Van Leeuwen & Vermeer, 2011).

De leerlingen zijn gemiddeld het afgelopen jaar voldoende gegroeid op begrijpend lezen. De analysevraag is:

Is het mogelijk om meer leerwinst te behalen op begrijpend lezen, of is dit het hoogst haalbare voor mijn leerlingen gezien hun woordenschatniveau?

- Kleurenanalyse

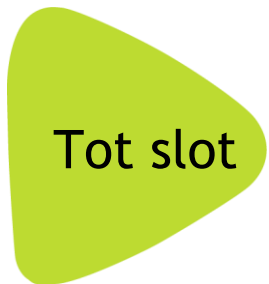
Leerlingen die twee niveaus lager op Cito-BL scoren dan op Cito-WST, zijn rood gekleurd (Zie figuur 1 & 2). Dat zijn er in totaal drie. De twaalf leerlingen die één niveau lager op Cito-BL scoren dan op Cito-WST, zijn oranje gekleurd. Vijftien leerlingen scoren op beide toetsen hetzelfde niveau, deze leerlingen zijn geelwit gekleurd. De zes leerlingen die één niveau hoger op Cito-BL dan op Cito-WST scoren, zijn groen gekleurd. Er zijn geen blauw gekleurde leerlingen, die twee niveaus hoger op BL scoren dan op WST. *(Dat er geen blauw gekleurde leerlingen zijn, bevestigt dat woordenschat voor de leerling het begrijpend lezen beperkt.)*

De oranje en rode leerlingen die lager scoren op Cito-BL, dan op de Cito-WST, hadden gezien hun woordenschat score meer moeten kunnen begrijpen. Zij hebben misschien leesstrategieën niet goed toegepast. Bij deze groep kan aandacht besteed worden aan strategie-instructie.

De groene leerlingen hebben beter op de Cito-BL gepresteerd dan je van ze zou mogen verwachten op basis van hun woordenschatniveau. Zij hebben waarschijnlijk strategieën effectief toegepast, anders hadden ze deze score niet kunnen halen. Voor hen is wellicht vooral extra woordenschat aanbod nuttig. Gezien een aanzienlijk aantal oranje en rood gekleurde leerlingen, zou geïmpliceerd kunnen worden dat er nog meer winst valt te behalen op Begrijpend Lezen. Verder kan worden geconcludeerd dat niet alle leerlingen baat hebben bij hetzelfde aanbod.

M6 BL-3.0	M6 WST 3.0	
V	V	
III	II	
IV	III	
IV	V	
V	IV	
V	III	
III	IV	
V	V	
V	IV	
V	V	
V	V	
III	IV	
V	IV	
V	IV	
V	V	
III	I	
V	IV	
V	V	
IV	IV	
V	V	
III	II	
III	III	
V	V	
V	V	
V	IV	
V	III	
III	IV	
II	I	
V	V	
II	I	
V	IV	
V	V	
II	III	
III	IV	
V	V	
V	V	

Figuur 1: scores van leerlingen uit groep 5 op de Cito-BL en Cito-WST.

Tot slot

Ten eerste is het belangrijk om te weten dat de Cito-woordenschattoets niets zegt over de kwaliteit van jouw woordenschat onderwijs. Om antwoord te geven op deze vraag, kun je beter de methodegebonden toetsen raadplegen. Daarnaast is het waardevol om te weten dat begrijpend lezen samenhangt met woordenschat. Leerlingen die laag op woordenschat scoren en laag op begrijpend lezen hebben waarschijnlijk last van deze beperkende factor. Leerlingen die hoog op woordenschat scoren, maar laag op begrijpend lezen hebben waarschijnlijk andere problemen. Zo kun je op basis van de resultaten meer zeggen over de onderwijsbehoeften van de leerlingen in je klas.

Mocht je nog geïnteresseerd zijn in het volledige adviesrapport over het behouden van de Cito-woordenschat toets binnen de organisatie, dat geschreven is voorafgaand aan het beantwoorden van deze vraag, dan kan je deze los opvragen.

Niveau Cito BL t.o.v. Niveau Cito WST	Aantal
2 niveaus hoger	0
1 niveau hoger	6
Gelijk	15
1 niveau lager	12
2 niveaus lager	3

Figuur 2: De aantallen leerlingen die verschillend scoren. Een weergave van niveau op de Cito-BL ten opzichte van de Cito-Wst.

Literatuurlijst

Aarnoutse, C. A., & Van Leeuwe, J. F. (1988). Het belang van technisch lezen, woordenschat en ruimtelijke intelligentie voor begrijpend lezen. *Pedagogische Studiën*.

Anderson & Nagy (1992). The vocabulary conundrum. In: *American Educator*, 16(4), 14-18, 45-47.

Bast, J., & Reitsma, P. (1998). Analyzing the development of individual differences in terms of Matthew effects in reading: Results from a Dutch longitudinal study. *Developmental psychology*, 34(6), 1373.

Cito (2018) *Woordenschat 3.0 gr 3 t/m 8 leerkrachtmap*.

Cito (2018). *Woordenschat. Geraadpleegd op 01-03-2019, van <https://www.cito.nl/onderwijs/primair-onderwijs/lvs-toetsen/toetsen/woordenschat>*

Coppens, K., Tellings, A. (2016). *Hoe kinderen woorden leren*. Antwerpen: Garant Uitgevers N.V.

Hacquebord, H., Linthorst, R. & Stellingwerf, B. (2004). *Vocabulairverwerving bij taalzwakke leerlingen in het voortgezet onderwijs*. Paper gepresenteerd op de jaarlijkse Onderwijs research dagen te Utrecht, 10-06-2004.

Schmitt, N. (2008). Review article. Instructed second language vocabulary learning. In: *Language Teaching Research*, 12, nr. 3, p. 329-363

Snow, C. (2006). Een kind van weinig woorden. In: NRC Handelsblad, 13-05-2006.

Stanovich, K. E. (1986). Matthew effects in reading: Some consequences of individual differences in the acquisition of literacy. *Reading Research Quarterly*, 21(4), 360-407

Vermeer, A. (2006). Taalachterstanden in het primair onderwijs. Lezing te Utrecht op 21 maart 2006

Verhoeven, L., J. van Leeuwe & A. Vermeer (2011). Vocabulary growth and reading development across the elementary school years. In: *Scientific Studies of Reading*, 15 (1), p. 8-25

